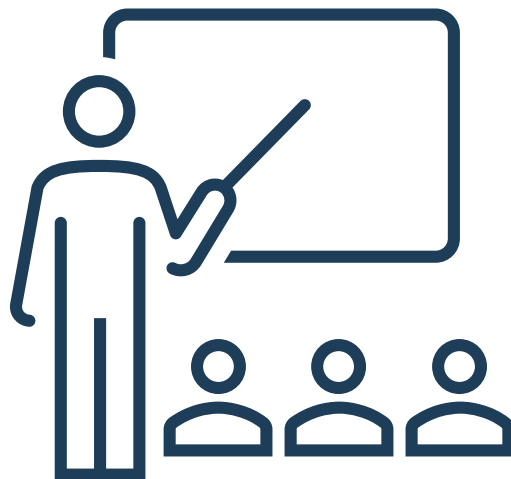

ΕΝΟΤΗΤΑ 1η

ΑΡΧΑΙΑ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Περιεχόμενα

1° ΜΕΡΟΣ: ΚΕΙΜΕΝΟ	1
2° ΜΕΡΟΣ: ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	1
3° ΜΕΡΟΣ: ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	2
4° ΜΕΡΟΣ: ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	4
5° ΜΕΡΟΣ: ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	5

1^ο ΜΕΡΟΣ: ΚΕΙΜΕΝΟ

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἂν αὐτὴν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ. Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, ὅποτε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, ἀπώλλυντο, Πρίαμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει, ἀπέδωκεν ἂν αὐτὴν Μενελάῳ, ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγεῖεν τῶν παρόντων κακῶν. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι καταφανῆς τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.

Ἡρόδοτος, Ἱστορίη 2.120 (διασκευή)

2^ο ΜΕΡΟΣ: ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αν η Ελένη βρισκόταν στην Τροία, οι Τρῶες θα την ἔδιναν στους Ἕλληνες, με τη θέληση ἢ χωρὶς τη θέληση του Ἀλεξάνδρου. Γιατί βέβαια δεν ἦταν τόσο παράφρονος ο Πρίαμος οὔτε οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε να βάζουν σε κίνδυνο τη ζωὴ τη δική τους και των παιδιῶν τους και της πόλης τους, για να ζει ο Ἀλέξανδρος μαζί με την Ελένη. Κι αν βέβαια και στα πρώτα χρόνια εἶχαν αὐτὴ τη γνώμη, ὅταν πολλοὶ ἄλλοι Τρῶες και μάλιστα και τα παιδιά του, σκοτώνονταν ὅσες φορές συγκρούονταν με τους Ἕλληνες, ο Πρίαμος, ἀκόμη κι αν συγκατοικούσε ο ἴδιος με την Ελένη, θα την επέστρεφε στο Μενέλαο, για να ἀπαλλαγούν ο ἴδιος και οἱ υἱήκοοί του ἀπὸ τις συμφορὲς της εποχῆς τους. Ἀλλὰ δεν εἶχαν την Ελένη, για να την ἐπιστρέψουν οὔτε τους πίστευαν οἱ Ἕλληνες, παρόλο που αὐτοὶ ἔλεγαν την ἀλήθεια, ὅπως ἐγὼ πιστεύω, ἐπειδὴ ο θεὸς μηχανευόταν με την

ολοκληρωτική τους καταστροφή να κάνουν ολοφάνερο στους ανθρώπους αυτό ότι δηλαδή για τις μεγάλες αδικίες μεγάλες είναι και οι τιμωρίες από τους θεούς.

3ο ΜΕΡΟΣ: ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία;

Ο Ηρόδοτος συνηθίζει να εκθέτει και τη δική του κρίση για την αλήθεια ή όχι των διηγήσεων που παραθέτει. Στην προκειμένη περίπτωση δηλώνει ότι πείστηκε από τους Αιγύπτιους ιερείς για την παρουσία της Ελένης στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία και δικαιολογεί αυτή την εκτίμησή του. Ο Πρίαμος, ο βασιλιάς της Τροίας αλλά και οι άλλοι Τρώες δε θα δέχονταν να κινδυνεύσει η χώρα και ο λαός για να ικανοποιήσει την επιθυμία του γιου του. Αν την είχε ο Πρίαμος θα την επέστρεφε προκειμένου να γλιτώσουν τις συμφορές οι Τρώες. Ο Ηρόδοτος εξηγεί με τη λογική τη μυθολογική-ποιητική παράδοση.

Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στα χέρια τους;

Μια από τις βασικές ιδέες που διέπουν το ιστορικό έργο του Ηροδότου, με την οποία ερμηνεύει την εξέλιξη των γεγονότων στην ανθρώπινη ζωή και ιστορία, είναι η ενεργή παρέμβαση του θείου στα ανθρώπινα πράγματα, με σκοπό την αποκατάσταση της τάξης μεταξύ θεών και ανθρώπων. Έτσι, και το γεγονός της κατάληψης της Τροίας από τους Έλληνες παρουσιάζεται εδώ ως αποτέλεσμα της θείας βούλησης. Ήταν θέλημα θεού να καταστραφεί η Τροία για να καταλάβουν οι άνθρωποι ότι μεγάλες αδικίες επιφέρουν μεγάλες τιμωρίες από τους θεούς. Οι θεοί θέλησαν να τιμωρήσουν τους Τρώες για την αχαριστία που έδειξε ο Πάρος προς το Μενέλαο που τον φιλοξένησε.

Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το θείον στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;

Ο Ηρόδοτος κάνει λόγο για θεϊκό φθόνο που εκδηλώνεται, όταν ο άνθρωπος υπερβεί κάποια όρια. Το έγκλημα, κατά τον Ηρόδοτο, δε μένει ατιμώρητο. Το θείο παρεμβαίνει στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων για να

τιμωρήσει την αγνωμοσύνη του Πάρι προς το Μενέλαο. Ο θεός έκρινε ότι έπρεπε να καταστραφεί η Τροία. Το μέσο που χρησιμοποίησαν ήταν η δυσπιστία των Ελλήνων στις διαβεβαιώσεις των Τρώων ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία. Έτσι, ο πόλεμος θα ήταν αναπόφευκτος.

Να αναζητήσετε στην Οδύσσεια περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του θείου;

Στον Όμηρο οι θεοί παρουσιάζονται με ανθρώπινη μορφή και είτε βοηθούν και προστατεύουν είτε μισούν και τιμωρούν. Η συμπεριφορά τους μοιάζει απόλυτα με εκείνη των ανθρώπων. Παραδείγματα υπάρχουν: η Αθηνά βοηθάει τον Οδυσσέα αλλά εχθρεύεται τον Έκτορα, η Ήρα ενισχύει τους Αχαιούς και καταδιώκει τους Τρώες. Αντίθετα η Αφροδίτη, ο Απόλλωνας και ο Ποσειδώνας παίρνουν το μέρος των Τρώων. Στον Ηρόδοτο υπάρχει ένα σταθερό σχήμα θεϊκής συμπεριφοράς και ανθρώπινης μοίρας. Αν ο θνητός ξεπεράσει τα όρια, προκαλεί το θεϊόν, το οποίο επιφέρει την τιμωρία του θνητού.

Πώς αντιμετωπίζονται τα ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού;

Σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία κανείς άνθρωπος δεν είναι αναμάρτητος, παρά μόνο ο Θεός. Όμως ο Θεός, όπως λέει στην Καινή Διαθήκη ο Ιησούς Χριστός, είναι γεμάτος αγάπη, γι' αυτό και δέχεται όλους τους αμαρτωλούς ανθρώπους κοντά του και τους συγχωρεί, όταν με ειλικρίνεια μετανοούν και ζητούν το έλεός του.

4^ο ΜΕΡΟΣ: ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ἦν / παρόντων / εἰσί: ουσία, απουσία, παρουσία, ουσιώδης, ουσιαστικός, οντότητα, οντολογία

ἀπέδοντο / ἀπέδωκεν / ἀποδοῦναι: δόση, προδοσία, καταδότης, δώρο, δοτικός, δωσίλογος, δοσοληψία

κινδυνεύειν: επικινδυνότητα, επικίνδυνος, ακίνδυνος, κινδυνολογία, διακινδύνηση, ριψοκίνδυνος

ἐβούλοντο: βούληση, βουλευτικός

συνοικῆ / συνώκει: οικία, κατοικία, οικογένεια, οικοδεσπότης, ακατοίκητος, οίκημα, πολυκατοικία

ἐγίγνωσκον: γνώση, επίγνωση, διάγνωση, γνωστικός, διαγνωστικός, άγνοια

πολλοί: πολύτιμος, πολυάσχολος, πολύτροπος, πλειοψηφία, πλεόνασμα, πλεονεξία, πλειστηριασμός

συμμίσγοιεν: μείγμα, μείξη, ανάμειξη, αιμομειξία

ἀπαλλαγεῖεν: αλλαγή, εναλλαγή, εναλλακτικός, διαλλακτικός, ἀντάλλαγμα, εναλλάξ

κακῶν: κακία, κακεντρεχής, κακόφημος, χειροτέρευση

εἶχον: ἀποχή, κατοχή, πολιοῦχος, ραβδούχος, εκατομμυριούχος, καχεκτικός, ανθεκτικός, σχέση, σχήμα, σχεδόν, άσχετος, σχετικός

λέγουσι: λόγος, ἀνάλογος, πρόλογος, λέξη, λεκτικός, λεξιλόγιο, ρήμα, ρήση, ρητός, αντίρρηση, αναντίρρητος

ἐπίστευον: πίστη, άπιστος, έμπιστος, αξιόπιστος, αναξιόπιστος

ἀποφαίνομαι / καταφανές: φαινόμενο, φαινομενικός, διαφάνεια, επιφάνεια, φανερός, εμφανής, φάντασμα, φάσμα

παρασκευάζοντος: συσκευή, διασκευή, παρασκευή, κατασκευή, προπαρασκευαστικός

ἀπώλλυντο/ πανωλεθρία / ἀπολόμενοι: όλεθρος, ἀπώλεια, ολέθριος, εξώλης, προώλης

ποιήσωσι: ποίημα, ποίηση, ποιητής, εκποίηση, παραποίηση, προσποίηση

5^ο ΜΕΡΟΣ: ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Η ομορφιά και η αρπαγή της ωραίας Ελένης έχουν εμπνεύσει πολλούς καλλιτέχνες και λογοτέχνες, Έλληνες και ξένους. Παραθέτουμε ένα μικρό απόσπασμα από την Έλένη του Γιώργου Σεφέρη.

Δεν μπήκα στο γαλαζόπλωρο καράβι.
Ποτέ δεν πάτησα την αντρειωμένη Τροία".
Με το βαθύ στηθόδεσμο, τον ήλιο στα μαλλιά, κι αυτό το ανάστημα
ίσκιοι και χαμόγελα παντού
στους ώμους στους μηρούς στα γόνατα·
ζωντανό δέρμα, και τα μάτια
με τα μεγάλα βλέφαρα,
ήταν εκεί, στην όχθη ενός Δέλτα. Και στην Τροία;
Τίποτε στην Τροία - ένα είδωλο.
Έτσι το θέλαν οι θεοί.
Κι ο Πάρις, μ' έναν ίσκιο πλάγιαζε σα νά ήταν πλάσμα ατόφιο·
κι εμείς σφαζόμασταν για την Ελένη δέκα χρόνια.

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Γοργίας στο έργο του *Έλένης ἐγκώμιον*, ένα ρητορικό παίγνιο, απαριθμεί τέσσερις παράγοντες στους οποίους ενδεχομένως οφείλεται η φυγή της Ελένης με τον Πάρι: α) τους θεούς και την τύχη, β) τη βία, γ) τον πειστικό λόγο και δ) τον έρωτα. Και οι τέσσερις, κατά τον Γοργία, είναι ανώτεροι από την ανθρώπινη βούληση, άρα η Ελένη δεν ευθύνεται για την πράξη της.

Ἡ γὰρ Τύχης βουλήμασι καὶ θεῶν βουλευμασι καὶ Ἀνάγκης ψηφίσμασιν ἔπραξεν ἃ ἔπραξεν, ἢ βία ἀρπασθεῖσα, ἢ λόγοις πεισθεῖσα, ἢ ἔρωτι ἀλοῦσα. Εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ πρῶτον, ἄξιός αἰτιᾶσθαι ὁ αἰτιώμενος· θεοῦ γὰρ προθυμίαν ἀνθρωπίνην προμηθία ἀδύνατον κωλύειν. [...] Εἰ οὖν τῇ Τύχῃ καὶ τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀναθετέον, τὴν Ἑλένην τῆς δυσκλείας ἀπολυτέον.

Γοργίας, *Έλένης ἐγκώμιον* 6

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Έκανε όσα έκανε είτε από θέλημα της Τύχης και απόφαση των θεών και της Ανάγκης προσταγή, είτε επειδή αρπάχτηκε με τη βία, είτε επειδή πείσθηκε με λόγια, είτε επειδή από τη θωριά ερωτεύτηκε. Αν λοιπόν είναι το πρώτο, πρέπει την ευθύνη να την έχει μόνο ο υπαίτιος· γιατί είναι αδύνατον η προαπόφαση του θεού να εμποδιστεί από την ανθρώπινη προνοητικότητα. Αφού από τη φύση του το ανώτερο δεν εμποδίζεται από το κατώτερο, παρά το κατώτερο κυριαρχείται και καθοδηγείται από το ανώτερο, και το ανώτερο κυβερνά ενώ το κατώτερο ακολουθεί. Αλλά ο θεός είναι ανώτερος από τον άνθρωπο και ως προς τη βία και ως προς τη σοφία και ως προς τα υπόλοιπα. Αν λοιπόν πρέπει να αποδώσουμε την ευθύνη στην Τύχη και στο θεό, την Ελένη πρέπει οπωσδήποτε να την απαλλάξουμε από την καταισχύνη.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Ποιες εκδοχές σχετικά με τον μύθο της Ελένης προσφέρουν τα παραπάνω αποσπάσματα;

Το πρώτο απόσπασμα που προέρχεται από την «Ελένη» του Σεφέρη υποστηρίζει την άποψη ότι η Ελένη ποτέ δεν έφτασε στην Τροία. Οι θεοί την οδήγησαν στο Δέλτα του Νείλου, ενώ στον Πάρη έδωσαν ένα ομοίωμα της Ελένης. Έτσι ξεγελάστηκαν οι άνθρωποι, οι οποίοι κατέφυγαν στον πόλεμο όχι πια για την Ελένη, αλλά για το ομοίωμά της, δηλαδή για το τίποτα.

Από την άλλη μεριά, ο Γοργίας αναφέρει τέσσερις πιθανούς λόγους που οδήγησαν την Ελένη στη φυγή. Ισχυρίζεται πως η Ελένη έφυγε είτε γιατί το αποφάσισαν οι θεοί, είτε γιατί αναγκάστηκε με τη βία να ακολουθήσει τον Πάρη, είτε γιατί πείστηκε από τα λόγια του, είτε γιατί κυριεύτηκε από τον έρωτα. Σε καθεμία από αυτές τις περιπτώσεις η Ελένη παρουσιάζεται ως άμοιρη ευθυνών, αφού δε μπορούσε να τα βάλει με δυνάμεις ανώτερες της ίδιας. Ούτε τις αποφάσεις των θεών μπορούσε να αλλάξει, ούτε να αντισταθεί στη βία ή στα πειστικά λόγια του Πάρη, ούτε να κατανικήσει τον έρωτά της. Επομένως, ο Γοργίας απαλλάσσει την Ελένη από την ευθύνη της φυγής και του πολέμου, που ακολούθησε.

2. Ποια κοινά στοιχεία συνδέουν τα παραπάνω αποσπάσματα με το κείμενο της Ενότητας;

Τόσο το κείμενο της ενότητας όσο και τα δύο παράλληλα κείμενα αναφέρονται στο μύθο της ωραίας Ελένης δίνοντας έμφαση στη στάση και τις ευθύνες της ίδιας. Και οι τρεις συγγραφείς απαλλάσσουν την Ελένη από τις ευθύνες, καθώς αποδίδουν την απόφαση της φυγής και του πολέμου στους θεούς. Κανείς δε θα μπορούσε να αλλάξει τη μοίρα, που αποφάσισαν για τους ανθρώπους οι θεοί. Έτσι ο Ηρόδοτος παρουσιάζει τον πόλεμο για την αρπαγή της Ελένης ως θεόσταλη τιμωρία για τους ανθρώπους. Ο Σεφέρης υποστηρίζει ότι ο πόλεμος οφείλεται σε μια πλάνη των ανθρώπων, σαν να τους τυφλώνουν ή να τους περιπαίζουν οι θεοί. Ο Γοργίας, τέλος, βρίσκει πολλούς λόγους για τη φυγή της Ελένης χωρίς κανέναν να βαραίνει την ίδια.

